

Глаголев А. И открывається взору душа // Правда України. — 1991; Закревский М. Не культ — культура // Вечерний Киев. — 1991; Квартальная О. Море на потолке // Моряк, 1991. — № 3; Титаренко А. Печерские антики // Всеукр. ведомости. — 1995. — № 9; Іваненко В. “Мить вічності віки з'єднала в сон” // Хрещатик. — 1996.

Л. Б. Долинина

ШЕВЧЕНКО ІВАН ТЕОДОСІЙОВИЧ

І. Т. Шевченко — видатний вчений, хірург-онколог, автор понад 300 праць у галузі онкології і хірургії, з яких 16 монографій, створив систему онкологічної допомоги України, підготував 18 докторів та 56 кандидатів медичних наук, сотні лікарів і, найголовніше, врятував життя багатьом сучасникам, які ще живуть і пам'ятають ім'я свого рятівника.

Іван Теодосійович народився 9(22).03.1905 в с. Новий Стародуб Єлисаветградського повіту, тепер Петрівського району Кіровоградської області, у багатодітній селянській сім'ї. Маючи великий потяг до освіти, у 12 років вступив до військово-фельдшерського училища. Два роки працював сільським фельдшером. У 1925 р. вступив до Харківського медичного інституту, який закінчив з відзнакою 1930 р. До 1934 р. працював у Харкові хірургом та головним лікарем Управління санаторіями та будинками відпочинку України. У 1934—38 рр. працював головним лікарем та завідуючим хірургічним відділенням Слобідської лікарні Києва. Він багато оперував сам і передавав набутий досвід ординаторам лікарні.

У 1938—41 рр. обіймав посаду начальника санітарної служби Південно-Західної залізниці. Вступив до аспірантури на кафедру госпітальної хірургії Київського медичного інституту, яку очолював академік О. П. Кримов. Безпосереднім його вчителем з хірургії був відомий хірург Я. І. Пивовонський. Сконцентрував науковий інтерес на онкохірургії.

У 1940 р. І. Шевченко захистив кандидатську дисертацію “Про передракові стани”, в якій виклав основи вчення про передпухлинний стан і встановив його зв'язок з розвитком пухлин. Водночас він закладав ідею розвитку профілактичного напрямку онкології, яку підтримав академік О. О. Богомолець. Того ж року І. Шевченка призначено доцентом кафедри хірургії Київського інституту удосконалення лікарів.

З перших днів війни І. Шевченко виконував обов'язки начальника медсанчастини формувань Південно-Західного фронту у званні військового лікаря 1-го рангу. 1942 р. був призначений провідним хі-

рургом евакогоспітально 6-ї загальновійськової армії. Того ж року під час перельоту літаком Ут-2 під Сталінградом був тяжко поранений в грудну клітку, надав сам собі першу допомогу, а потім, прооперувавши тяжко пораненого, сам ліг на операційний стіл. Одужавши після операції, І. Шевченко залишився в лавах армії. У вересні 1945 р. був звільнений у запас як інвалід Вітчизняної війни 2-ї групи. У грудні 1945 р. очолив Київський науково-дослідний рентгенорадіологічний та онкологічний інститут МОЗ УРСР, незмінним директором якого був до 1971 р.

Під керівництвом І. Шевченка в Україні було створено систему протиракової служби. Саме в цей час інтелектуальне і наукове життя інституту збагачується тематичними конференціями, інтенсивною підготовкою наукових кадрів, розробкою нової рентгенівської апаратури. Підсумком роботи стала монографія "Основи профілактики злоякісних пухлин", актуальність якої підтвердили три її перевидання. У 1950 р. І. Шевченко захистив докторську дисертацію на тему "Рак стравоходу і попередні захворювання". 1952 р. отримав звання професора. Водночас він працював на кафедрі онкології Інституту удосконалення лікарів, де у 1952—59 та 1971—76 рр. завідував кафедрою. За сумісництвом очолював відділення пухлин голови, шиї та молочної залози Київського НДІ рентгенорадіології та онкології МОЗ УРСР. У 1956—73 рр. був головним онкологом УРСР, з 1956 по 1970 рр. очолював Республіканське науково-практичне товариство онкологів, був обраний головою трьох з'їздів онкологів України. Під його редакцією видано 16 збірників наукових праць, матеріалів з'їздів та симпозіумів. Завдяки його зусиллям Україна займала чільне місце в СРСР в організації онкологічної допомоги населенню. Турбота про хворого була наріжним каменем його лікарської подвижницької праці.

Ш. був активним громадським діячем. Його 9 разів обирали депутатом Київської ради. Був почесним членом Всесоюзного та Українського наукових товариств онкологів. Багато років очолював медичну секцію Товариства зв'язків із зарубіжними українцями "Україна" і до останніх днів життя був її почесним головою. Брав участь у роботі шести міжнародних протиракових конгресів та багатьох інших міжнародних форумів, очолював делегацію в Делі на 7-му міжнародному конгресі по захворюваннях грудної клітки. Був членом редколегії журналу "Клиническая хирургия" та редакційної ради журналів "Вопросы онкологии", "Врачебное дело".

Нагороджений двома орденами Вітчизняної війни 1-го ступеня та одним — 2-го ступеня, орденами Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки, двома орденами Знак Пошани та багатьма медалями.

Його дружина — Калерія Павлівна Ганіна впродовж довгих років була відданою сподвижницею і колегою.

Помер 1993 р. у Києві; похований на Байковому кладовищі. У Київському науково-дослідному рентгенорадіологічному та онкологічному інституті встановлено меморіальну дошку і його барельєф.

Тв.: Передракові захворювання і профілактика раку. — К., 1949. — 82 с.; Рак пищевода и предшествующие заболевания. — К., 1950. — 185 с.; Шляхи профілактики раку. — К., 1951. — 88 с.; Основы профилактики рака. — К., 1956. — 189 с.; Основы профилактики злокачественных опухолей. — К., 1962. — 292 с.; Злокачественные опухоли и предшествующие заболевания (природа, распознавание, лечение). — К., 1973. — 468 с.

Шевченко Іван Теодосійович // УРЕ. — 2-е вид. — К., 1985. — Т. 12. — С. 388; Шевченко Іван Теодосієвич // БМЭ. — 3-е изд. — М., 1986. — Т. 27. — С. 384—385; Ганина К. П. Іван Теодосієвич Шевченко (к 90-летию со дня рождения) // Клінічна хірургія. — 1995. — № 5. — С. 52—53.

В. В. Кривошея

ЧЕЧЕЛІ

Майже 300 років прізвище цього роду заборонялося згадувати у наукових дослідженнях, публічних виступах. Чечелі походили з шляхти Віленського воєводства. Родинним маєтком був Хожов, ще 1434 р. наданий одному з їхніх пращурів Судимонтовичу. За сімейною легендою, один із Чечелів був ротмістром у Вінницькому замку ще перед відомим ротмістром Яном Альбертом. У Андрія Судимонтовича було два сини, від яких, за переказами, пішли дві гілки: від Бориса — Чечелі-Судимонтовичі, а від Василя — Чечелі-Новоселецькі.

З Чечелів-Судимонтовичів наприкінці 16 ст. відомі Григорій, за одними свідченнями — підстароста (1598—1629), за іншими — підчаший вінницький (1603), і Матіаш (обидва — власники с. Кушиці у Брашлавському повіті). Крім того, вони осадили Ново-Чечелівку, якою у 1629 р. володіли Григорій (21 дим) з Семеном і Лавріном Матіашевичами (35 димів).

Семен був одружений з донькою Івана та Олени Оратовських — Євдокією Яшковською, яка Чечелям як придане принесла Оратів у Вінницькому повіті. У 1679 р. вона, вже вдовою, залишила testament. Цікаво, що в той час у її оточенні був один із представників родини Фальковських — Олександр. Останні були поріднені з Вольськими (один з яких був генеральним бунчужним, інший — полковником київським), Туманськими (генеалогію яких після переходу на Лівобережжя подав О.Оглоблін в одному із нарисів "Люди старої України"). Рід був відомий як серед військової, так і серед духовної еліти: Іван Фальковський — полковник охочепіхотний, його вдова пі-